

RAZGLEDI**PRAVOPIŠNA USTREZNOST ZAPISA LASTNOIMENSKEGA GRADIVA V REGISTRU ZEMLJEPISNIH IMEN IN REGISTRU PROSTORSKIH ENOT**

AVTORICE

Metka Furlan*Naziv: dr., univ. dipl. primerjalna jezikoslovka in prof. slovenskega jezika, znanstvena svetnica**Naslov: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Novi trg 4, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija**E-pošta: metka@zrc-sazu.si**Telefon: 01 470 62 34, faks: 01 425 77 96***Alenka Gložančev***Naziv: mag., prof. slovenskega in francoskega jezika, samostojna strokovna sodelavka**Naslov: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Novi trg 4, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija**Telefon: 01 470 61 69, faks: 01 425 77 96***Alenka Šivic-Dular***Naziv: dr., prof. slovenskega jezika in univ. dipl. primerjalna jezikoslovka, redna profesorica**Naslov: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Askerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija**E-pošta: alenka.sivic@guest.arnes.si**Telefon: 01 232 50 67*

UDK: 811.163.6'373.2'35(497.4), COBISS: 1.02

IZVLEČEK

Pravopisna ustreznost zapisa lastnoimenskega gradiva v Registru zemljepisnih imen in Registru prostorskih enot*V prispevku so podane teoretične smernice za pravopisno ustrezen zapis zemljepisnih in stvarnih lastnih imen, ki so evidentirana v šifrantih Register zemljepisnih imen in Register prostorskih enot.*

KLJUČNE BESEDE

standardizacija zemljepisnih imen, slovenski pravopis, zemljepisna lastna imena, stvarna lastna imena

ABSTRACT

Orthographically correct representation of proper names in the code catalogues Register of Geographical Names and Register of Spatial Units*The paper outlines the theoretical guidelines for the orthographically correct representation of geographical names and proper names of things recorded in the code catalogues Register zemljepisnih imen (Register of Geographical Names) and Register prostorskih enot (Register of Spatial Units).*

KEY WORDS

*standardization of geographical names, Slovene orthography, geographical names, proper names of things**Uredništvo je prispevek prejelo 18. februarja 2000.*

1. Uvod

Register zemljepisnih imen (= REZI) vsebuje podatke o imenih objektov, ki so stalna in imajo časovno, zgodovinsko, etnološko ali družbeno uveljavljeno identiteto. *Register prostorskih enot* (= RPE) pa je uraden register za področje prostorskih členitev in eden od najpomembnejših registrov v državi. Oba registra vodi Geodetska uprava Republike Slovenije. V RPE in REZI se vodi evidenca 46 tipov lastnih imen, katerih klasifikacija temelji na tipizaciji topografskih objektov in administrativno določenih območij (= prostorskih enot) na območju republike Slovenije ter upravno-administrativnih enot Republike Slovenije.

1. Od skupaj 51 tipov topografskih objektov, administrativno določenih območij (= prostorskih enot) in upravno-administrativnih enot pet tipov nima svojih lastnih imen. To so volilne enote, volilni okraj, volišča za državnoborske volitve, volišča za lokalne volitve in katastrske občine.
 - 1.1. Volilne enote so administrativno razdeljena območja države v pomoč pri izvedbi volitev (RPE). V RPE so evidentirane z glavnim števnikom, zapisanim z arabsko številko, ki izraža število administrativno razdeljenih območij države, na primer *volilna enota 1* 'volilna enota številka 1', *volilna enota 2* 'volilna enota številka 2'.
 - 1.2. Volilni okrajji so administrativno razdeljena območja v posamezni volilni enoti (RPE), ki so v RPE evidentirani s krajšavo VE 'volilna enota' in z glavnim števnikom, ki pove, v kateri volilni enoti se volilni okraj nahaja, temu pa sledi pojasnilo o zaporednem volilnem okraju, na primer *VE 1 – 1. volilni okraj* 'volilna enota številka 1, in sicer prvi volilni okraj', *VE 1 – 2. volilni okraj* 'volilna enota številka 1, in sicer drugi volilni okraj'.
 - 1.3. Za volišča za državnoborske volitve in volišča za lokalne volitve se v RPE vodi le evidenca po naslovi sedežev volišč.
 - 1.4. Katastrske občine so temeljne teritorialne enote za vodenje zemljiškega katastra (RPE) oz. so temeljne teritorialne enote zemljiškega katastra in RPE za vodenje zemljiškega katastra (REZI). V RPE in REZI se evidentirajo samo desna lastnoimenska zemljepisna določila (naselbinska ali nenaselbinska), ki nedvoumno identificirajo topografske objekte, to je katastrske občine, šele ob navajanju v RPE in REZI izpuščene občnoimenske sestavine *katastrska občina = k. o.*, na primer *katastrska občina Prosečka vas*, *katastrska občina Dolnji Slaveči*, *katastrska občina Cerovec Stanka Vraza*, *katastrska občina Lovrenc na Dravskem polju*, *katastrska občina Karlovska predmestje*, *katastrska občina Poljansko predmestje*. Iz uradnih dokumentov, kjer se katastrske občine obvezno navajajo s strukturo **katastrska občina/k. o. + Dd** (= **lastno ime**), je razvidno, da katastrske občine nimajo svojih lastnih imen, ampak so poimenovane s samostalniško zvezo z lastnim imenom v Dd.
2. Lastno ime države, občin, upravnih enot, naselij in ulic evidentirata RPE in REZI.
3. Lastna imena topografskih objektov in administrativno določenih območij (= prostorskih enot) so **zemljepisna** (SP 1, § 61), lastna imena upravno-administrativnih enot pa **stvarna lastna imena** (SP 1, § 100, 101).
4. Lastna imena, ki jih zajema RPE za poimenovanje prostorskih enot različnih hierarhičnih nivojev, so vsa uradna, med lastnimi imeni, ki jih zajema REZI, so uradna imena naselij (Radovan 1995, 14 in 13), ulic, države in upravnih enot. Od vseh 46 tipov lastnih imen v RPE in REZI je standardiziran le en tip, in sicer lastno ime države; standardizacija naselij je v teku.
 - 4.1. Uradna lastna imena se ločijo od neuradnih lastnih imen samo po svojem statusu: proglašena so za uradna in se uporabljajo v uradnih dokumentih.
 - 4.2. Lastno ime omogoča nedvoumno identifikacijo šele, ko je standardizirano, to je, ko se za vsako lastno ime določijo vse njegove sestavine in njihov nespremenljivi vrstni red, tako da je med vsemi lastnimi imeni identifikacijsko nesporno. Del standardizacije lastnih imen je tudi jezikovna standardizacija, v kateri se določi pravilni zapis: zapisovanje lastnih imen se uskladi s sodobno slovensko knjižno normo in predvsem z načeli slovenskega pravopisa.

- 4.3. Uradno lastno ime je eno in nima dvojnic, torej je invariantno. Standardizacijski dokument ISO 3166 pri imenih držav dopušča tudi obstoj standardizirane kratke lastnoimenske različice, na primer *Republika Slovenija* in *Slovenija*. Čeprav ta standardizacijski dokument ne določa pogojev za rabo dolge in kratke oblike, se priporoča, da se v uradnih dokumentih uporablja le dolga oblika imena.
5. Pravila za zapisovanje slovenskih lastnih imen določa slovenski pravopis (*Slovenski pravopis 1. Pravila*. Peta, ponovno pregledana izdaja. DZS. Ljubljana 1997). V elaboratu se smiselno izhaja iz njega, pravila pa so podana sistematično in pregledno, tako da je razvidna teoretična podlaga za zapisovanje, ki omogoča ne le razumevanje pravil zapisovanja tu zajetih lastnih imen, ampak tudi njihovo aplikacijo na lastnoimenskem gradivu, ki v elaboratu ni zajeto.
- 5.1. S pravopisnega stališča prihajajo pri zapisovanju lastnih imen v RPE in REZI v poštev raba velike začetnice, raba ločil (pike, vezaja, pomišljaja, vejice, poševnice) in pisanje sestavin skupaj ali narazen, vendar pa se to vprašanje v elaboratu ne obravnava.

2. Lastno ime

Za boljše predstavo o tem, kaj lastna imena so in kaj glede na občnoimensko besedišče postavlja v poseben, razmeroma samostojen položaj, so v članku najprej prikazane tipične jezikovne poteze lastnih imen, in sicer njihove tipične slovnične lastnosti in jezikovne strukture, imenski model in temeljne poteze procesa generiranja lastnih imen iz občnih.

2.1. Definicija lastnega imena

Lastno ime je po definiciji ustaljeno »/.../ poimenovanje posameznih bitij /.../, zemljepisnih in stvarnih danosti, na primer imen krajev, delov zemeljskega površja, nebesnih teles; ustanov, organizacij in podjetij, umetnostnih del /.../« (SP 1, § 34), ki nedvoumno identificira in individualizira kakega izmed naštetih objektov. V tem članku se omejujemo na določitev zapisa samo dela lastnih imen, in sicer: (1) zemljepisnih lastnih imen (za delitev zemljepisnih imen prim. SP 1, § 61–76); (2) stvarnih lastnih imen (za delitev stvarnih imen prim. SP 1, § 77–115).

2.2. Funkcije lastnih imen

Lastno ime služi za natančno identifikacijo predmeta poimenovanja v smislu njegove vrstnosti in tudi za njegovo individualizacijo v smislu konkretnega objekta (entitete). Zaradi posebnih okoliščin pri nastajanju se iz fonda zemljepisnih lastnih imen vidi, da se enako ime lahko uporablja za imenovanje več entitet v okviru iste vrste topografskega objekta na različnih koncih slovenskega jezikovnega ozemlja. Takšna lastna imena so nastajala neodvisno drugo od drugega v procesu onimizacije (= polastnoimenjenja) in z rabo (izbiro) istih občnih imen (na primer *Brezje*, *Cesta*, *Polana*), v procesu standardizacije pa dobijo dodatne identifikacijske sestavine, ki jih individualizirajo in se nahajajo v desnem določilu (na primer *Brezje* – *Brezje pri Begunjah*, *Cesta* – *Cesta na Dobropolju* – *Cesta nad Krškimi*, *Polana* – *Polana ob Ledavi* – *Polana pod Lisco*). Na ožjem prostoru (= mikroarealu) pa se enako (= homofono) lastno ime lahko uporablja tudi za identifikacijo več entitet, ki spadajo v različne vrste (= pomenske skupine). Pravimo, da opravlja več funkcij. Tako poimenovani topografski objekti so v določenem medsebojnem razmerju – najpogosteje se prostorsko stikajo. Iz tega je mogoče sklepati, da lastno ime po določenih pravilih lahko s topografskega objekta ene vrste prehaja na drugega, vendar pa je najprej poimenovalo tisti zemljepisni objekt, kjer je skladnost med vrsto topografskega objekta in občnoimenskim pomenom lastnega imena večja in lažje razumljiva (na primer *potok* → (a) rečno ime *Potok* → (b) naselbinsko ime *Potok pri Dornberku*, *riba* → (a) *Ribnica* 'voda, bogata z ribami' → (b) *Ribnica* 'naselje')

ali pa starejša (na primer rečno ime *Krka* 'reka' → *Krka* 'naselje ob Krki', *Kokra* 'reka' → *Kokra* 'naselje ob Kokri' in tako dalje). Nastanek in obstoj več funkcij v prvotno istem lastnem imenu (to je označevanja več entitet različne vrste) je mogoče primerjati z obstojem več pomenov znotraj iste besede.

1. Konkretno funkcijo lastnega imena najlaže prepoznavamo v (stavčnem) sobesedilu (na primer *Reka ima veliko prebivalcev* ← *Reka* 'mesto' : *Reka se izliva v Lakomnico* ← *Reka* 'vodni tok' ← *reka*), iz dodanih občnoimenskih sestavin (na primer *grad Brdo*, *slap Savica*, *izvir Retje*), s pomočjo tehničnih pomagal na zemljevidih in drugod (na primer zapisi imen z različnimi barvami, z različnim tiskom, z dodajanjem simbolov, z okrajšavami), ali pa v (vsaj dvobesednih) naselbinskih imenih po pisanju velike začetnice (na primer *Lepi Vrh* 'ime naselja' : *Lepi vrh* 'ime gore')
2. Kadar imamo pred seboj gola lastna imena brez jezikovnih sobesedil, dodatnih zaznamkov, pisave velike začetnice, je avtomatično prepoznavanje funkcije lastnega imena omejeno praviloma samo na tisto, ki je morala biti prva, ne pa tudi na drugotne. Tako pri zemljepisnih imenih z občnoimensko ustreznico, ki označuje geomorfološke pojavnosti, lahko prepoznamo prvotno funkcijo (oro-, hidrografska in tako dalje) prav po njej (na primer *Grič* 'ime vzpetine; ime naselja' ← *grič*, *Gorica* 'ime vzpetine; ime naselja; ime vodnega toka' ← *gorica*, *Reka* 'ime vodnega toka; ime naselja' ← *reka*). Prvotno funkcijo lastnega imena skupaj s procesom njegovega prenašanja na poimenovanje stičnih entitet lahko dokazujemo tudi z jezikoslovno (etimološko, besedotvorno, tipološko) analizo lastnih imen, in sicer tudi v nemotiviranih, to je brez žive občnoimenske ustreznice ali celo izvorno tujih lastnih imenih (na primer *Krka* 'ime vodnega toka; ime naselja' ← *Krka* 'rečno ime')

2.3. Generiranje lastnega imena

Lastno ime ima svojo izrazno podobo, to je tisto, kar vidimo, kadar je napisano, in tisto, kar slišimo, kadar se izgovarja. Ta je natanko določena tako glede števila, izbire in zaporedja sestavin kot tudi glede skladijskih odnosov med njimi. **Sestavin v lastnem imenu torej ni mogoče ne spreminjati in ne dodajati ali odvzemati** (na primer *Ljubljana*, *Nova Gorica*, *Šmarje pri Jelšah*, *Občina Koper*, *Vlada Republike Slovenije*). Čeprav se zemljepisna imena odlikujejo po izraziti jezikovni kontinuiteti, iz katere se razodeva tudi kulturna zgodovina prostora, in je za stvarna lastna imena značilna večja podvrženost spremembam (izginevanju in nastajanju), so oboja nastala oz. nastajajo iz občnih imen po enakih načelih, ne pa zmeraj v enakih okoliščinah. Tako občnoimenske besedne zveze prehajajo med stvarna lastna imena tudi zaradi proste odločitve oziroma z administrativno potrditvijo; na primer določena beseda ali besedna zveza (navadno z lastnim imenom v Dd) postane lastno ime, kadar jo za svoje (uradno) ime sprejme kaka ustanova, organ, telo in ko se z registracijo ali odlokom uradno potrdi, na primer *vlada Republike Slovenije* → *Vlada Republike Slovenije*, *občina Ljubljana* → *Občina Ljubljana*, *skupščina Občine Ljubljana* → *Skupščina Občine Ljubljana* (SP 1, § 102, 101), *filozofska fakulteta* → *Filozofska fakulteta*. Ko občnoimenska beseda ali besedna zveza postane lastno ime, se tudi zapisuje po pravilih zapisovanja stvarnih lastnih imen z veliko začetnico prve besede. Če pa ob stvarnem lastnem imenu hkrati še vedno obstaja tudi ustrezna občnoimenska beseda ali besedna zveza, se ta uporablja zmeraj, razen kadar se misli na uradno ime ustanove, organa, telesa. Ponazorimo to z naslednjim zgledom: *Na posvetovanju so sodelovale tri filozofske fakultete, in sicer Filozofska fakulteta v Ljubljani, Filozofska fakultet u Zagrebu in Filozofická fakulta v Brně*.

1. Takoj ko kaka občnoimenska beseda ali besedna zveza postane lastno ime, se spremenijo tudi njene slovnične lastnosti, kar je formalno znamenje njenega prehoda med lastna imena in kar v slovničnem smislu predstavlja samo krnitev (= izgubo) določenih slovničnih lastnosti občnih imen. Med takšne slovnične lastnosti spadajo:
 - 1.1. **Krnitev slovničnega števila:** Lastno ime ima praviloma samo tisto slovnično število, v katerem stoji samo, na primer ednino (*Ljubljana*, *Murska Sobota*, *Maribor*, *Kočevje*, *Občina Domžale*) ali množino (*Jesenice*, *Sela*, *Bertoki*, *Dolenje Sušice*). Vzrok za ustalitev konkretnega slovničnega števila pri lastnem imenu raziskuje zgodovinsko imenoslovje. To sicer ne pomeni,

da se pri lastnih imenih, ki stojijo v formalni ednini, ne morejo tvoriti tudi druga slovnična števila, vendar pa se v takšnih primerih ime nanaša na več različnih entitet (na primer *V Sloveniji je veliko Brezovic*, 'naselij z imenom *Brezovica*'). Da to prav tako velja za stvarna lastna imena, se pokaže v zapisu male začetnice v jedrnem (= nosilnem) občnem imenu in opustitvi desnega določila (prim. *V Sloveniji je veliko občin*: *Občina Domžale*, *Občina Ljubljana*, *Občina Maribor*).

- 1.2. **Krnitev besedotvornih možnosti:** Lastno ime se besedotvorno ne more spreminjati. Iz občnega imena *lipa* se lahko tvori manjšalnica *lipica*, medtem ko lastno ime *Lipica* ni manjšalnica k lastnemu imenu *Lipa*, ampak sta *Lipa* in *Lipica* dve različni zemljepisni imeni, ki se nanašata na dve entiteti in nista v razmerju manjšalno – nemanjšalno.
- 1.3. **Krnitev možnosti za skladenjske pretvorbe:** V lastnem imenu ni mogoče zamenjati ene izrazne možnosti z njeno sopomensko izrazno možnostjo, kar je značilno za občnoimenske zveze. Tako samostalniško zvezo z lastnim imenom v Dd (na primer *občina Domžale/Ljubljana*) lahko nadomestimo s sopomensko (na primer *domžalska/ljubljanska občina*), v lastnem imenu pa to ni mogoče (na primer samo *Občina Domžale/Ljubljana*, ne pa tudi ***Domžalska/Ljubljanska občina*).
- 1.4. **Spremenjena raba predlogov:** Lastno ime je mogoče posredno dokazovati tudi s spremenjeno rabo predlogov (na primer *v občini Domžale/Ljubljana* : *na Občini Domžale/Ljubljana*).

2.4. Modeli lastnih imen

Tipične skladenjske strukture pri lastnih imenih: Lastna imena se delijo na enodelna in dvodelna. Enodelna zemljepisna imena so lahko eno-, dvo- ali večbesedna, dvodelna pa morajo biti vsaj dvobesedna. Dvodelna imena najdemo samo med nenaselbinskimi imeni in med osebnimi imeni (na primer *Ljubljana Bežigrad*, *Ivan Cankar*). Enodelna naselbinska zemljepisna imena se naprej delijo na enojna in dvojna: enojna naselbinska imena so lahko enobesedna (na primer *Ljubljana*, *Jesenice*) in večbesedna (tvorjena z ujemalnim, levim določilom, na primer *Stari trg*, *Nova Gorica*, ali z neujemalnim, desnim določilom, na primer *Cerovec Stanka Vraza*, *Otočec pri Novem mestu*). Danes enobesedno ime je bilo lahko nekdanje večbesedno, kadar se je prvotna večbesednost v imenu iz različnih vzrokov zabrisala (na primer *Dobrepolje*, R ed. *Dobrepolja*, in ne ***Dobrega Polja*). Dvojno ime je vsaj dvobesedno lastno ime: sestavljeno je iz dveh lastnih imen, ki samo v povezavi imenujeta neko entiteto, nanašata pa se na prvotno dva topografska objekta iste vrste, sta torej v prirednem razmerju in ju povezuje nestični vezaj (na primer dve naselji → eno naselje: *Šmarje - Sap*; tri samostojna naselja → v lastnem imenu upravno-administrativne enote: *Občina Dobrova - Horjul - Polhov Gradec*). Dvodelno lastno ime se loči od dvojnega po tem, da se določena entiteta imenuje z dvema lastnima imenoma, ki se ne nanašata na isti topografski objekt, vendar pa je drugi topografski objekt del prvega; zato sta v podrednem skladenjskem razmerju tudi njuni imeni in med njima ni nobenega ločila (na primer mestni del *Ljubljana Bežigrad* ← območje *Bežigrad*, ki je del mesta *Ljubljana*).

1. Enobesedna lastna imena so pogosta v vseh tipih zemljepisnih imen (na primer *Celje*, *Jeprca*, *Tezno*, *Mirje*, *Socerb*, *Zelenci*), medtem ko jih med stvarnimi lastnimi imeni v RPE ni.
2. Dvo- ali večbesedna lastna imena se po svoji skladenjski strukturi delijo v nekaj tipov:
 - 2.1. **DI + občnoimenska sestavina/lastnoimenska sestavina:** Tovrstna imena so zelo pogosta pri zemljepisnih imenih (na primer *Stari trg*, *Ivanje selo*, *Spodnja Slivnica*, *Nova Gorica*, *Kranjska Gora*), ki lahko vsebujejo tudi po več ujemalnih, levih sestavin (prim. *Sveti Trije Kralji v Slovenskih goricah*). Med stvarnimi lastnimi imeni v RPE in REZI tega imenskega tipa ni.
 - 2.2. **Lastnoimenska sestavina + Dd:** O lastnem imenu govorimo, kadar je že njegova prva sestavina lastnoimenska (na primer *Ambrož pod Krvavcem*, *Zagorje ob Savi*, *Gradišče v Slovenskih goricah*) ali polastnoimenjena (*Občina Ljubljana*, *Pot v Hribec*); slednji tip prevladuje pri stvarnih lastnih imenih. Če je prva sestavina občnoimenska, druga pa lastnoimenska, govorimo o samostalniški zvezi z lastnim imenom v Dd (na primer *občina Ljubljana*, *šlap Savica*) in ne o lastnem imenu. Glede na slovnično obliko Dd se ta lastna imena delijo na več podtipov:

- 2.2.1. **Dd vsebuje sestavino/sestavine v imenovalniku**, ki je/so že sama/same zemljepisno ime. Tovrstna imena so pogosta med stvarnimi lastnimi imeni (na primer *Občina Ljubljana*, *Krajevna skupnost Šmarje - Sap*), med zemljepisnimi pa jih ni. V napisih, predvsem na zemljevidih, se sicer pojavljajo tudi zapisi tipa *Slap Savica*, *Rt Madona*, *Izvir Retje*, vendar pa v teh primerih prva sestavina (to je *slap*, *rt*, *izvir* in tako dalje) ni sestavni del lastnega imena, ampak samo občnoimensko jedro danega zemljepisnega imena, s katerim se poudari vrsta (= pomenska skupina) topografskega objekta. Zato ga je treba pisati z malo začetnico, razen če se zaradi položaja v napisih piše z veliko začetnico (SP 1, § 237, 29). Med besednima zvezama *slap Savica* in *občina Ljubljana* (→ *Občina Ljubljana*), ki obe vsebujeta zemljepisno ime, obstaja notranja razlika. Prva je opis topografskega objekta, v katerem občnoimenska sestavina *slap* samo poudarja ustrezno funkcijo lastnega imena *Savica* (na primer da gre za *slap*, ne pa za *vodni tok*). Ker sestavina, kot je na primer *slap*, v besedni zvezi *slap Savica* ne povzroča prevoda zemljepisnega pojma v kakega drugega, tudi ni potrebe, da bi prodrla v samo zemljepisno ime (to je *** (gledati) Slap Savico*). Nasprotno pa sestavina tipa *občina* v besedni zvezi *občina Ljubljana* ne služi več za opis zemljepisne danosti, ki je izražena z lastnim imenom *Ljubljana*, ampak povzroči pomenski premik celotne besedne zveze s področja zemljepisnih pojmov v pomensko skupino, ki ji pripada sama. Prav zato je občnoimenska sestavina tipa *občina* bistvena za vrstno identifikacijo celotnega pojma in se tudi z lahkoto polastnoimeni (onimizira) oz. prodre v stvarno lastno ime.
- 2.2.2. **Dd vsebuje sestavino/sestavine v roditeljskem imenu**. Tovrstna imena prevladujejo med stvarnimi lastnimi imeni, vendar jih najdemo tudi v nekaterih tipih (= pomenskih skupinah) zemljepisnih imen (na primer *Draga svetega Jerneja*). Kot sestavina v roditeljskem imenu se najpogosteje pojavlja osebno ali stvarno lastno ime (na primer *Krajevna skupnost Antona Tomaža Linhart*, *Ulica Pohorskega bataljona*) ali pa beseda oz. samostalniška zveza z lastnim imenom ali vrstilnim številnikom (na primer *Ulica talcev*, *Ulica bratov Učakar*, *Ulica 15. aprila*). Skladenjsko enake so videti besedne zveze, ki v Dd vsebujejo zemljepisno lastno ime (na primer *izvir Krke*, *ustje Dragonje*, *dolina Korošice*) in se na zemljevidih zapisujejo tudi kot *Izvir Krke*, *Ustje Dragonje*, *Dolina Korošice*. Prva sestavina (*izvir*, *ustje*, *dolina* in tako dalje) ni del lastnega imena, saj samo poudari vrsto (= pomensko skupino) topografskega objekta, zato jo praviloma pišemo z malo začetnico, razen če se piše po načelu o pisanju velike začetnice zaradi položaja v napisih (SP 1, § 237, 29). Vendar pa prav pri tej besedni skupini s tako imenovanim partitivnim (= delnim) roditeljskim obstaja realna možnost, da občnoimenska sestavina vstopi v sestavo lastnega imena (in bi jo tudi v nevtralnem položaju pisali z veliko začetnico), in sicer tam, kjer samostalniška zveza kot celota ni identična z lastnim imenom v njej, ampak se nanaša samo na del objekta (na primer rečno ime *Dragonja*: *ustje Dragonje* 'del Dragonje' → **Ustje Dragonje*).
- 2.2.3. **Dd vsebuje predložno zvezo**: Predložna zveza dokazuje, da topografski objekt lahko dobi svoje ime tudi glede na prostorsko razmerje do kakega drugega topografskega objekta (na primer *Šmarje pri Jelšah*, *Ambrož pod Krvavcem*, *Sveti Trije Kralji v Slovenskih goricah*, *Kostanjevica na Krki*, *Cesta na Okroglo*). Uvajanje takšnega predložnega določila je razmeroma prosto in ne posega bistveno v dotedanje lastno ime, zato se pri standardizaciji zemljepisnih imen pogosto posega po tej možnosti. Ta tip lastnih imen je pogost med naselbinskimi in samo v nekaterih tipih (= pomenskih skupinah) nenaselbinskih imen (na primer *Slap pod Čedco*).
- 2.2.4. **Predložna imena**: Predložna imena so z jezikovnega stališča na meji med občnoimenskimi zvezami in praviimi lastnimi imeni; zelo veliko jih najdemo v zemljepisnih lastnih imenih tako imenovanega mikrotoponimičnega izvora. Razmeroma dobro se

še vidi, da gre za prvotne predložne sklonske oblike občnih imen in da te razmeroma težko ustvarijo novo imenovalniško obliko in nov sklanjatveni vzorec. Najlaže se paradigmatsko na novo konsolidirajo tista lastna imena, ki so po izvoru prvotni brezpredložni sklon (na primer **Jesenikъ* 'ime potoka' → M ed. (*na*) **Jesenicě* → naselbinsko ime I mn. *Jesenice*), precej težje pa tista, v katerih se je predlog v sestavi imena ohranil. Nova imenovalniška oblika se oblikuje na dva načina, in sicer tako, da se sestavini prvotne (najpogosteje orodniške ali tožilniške) predložne zveze zrasteta in da se imenovalnik tvori z ustrezno končnico (na primer O/T ed. **za gorico* → I ed. *Zagoricā*; O ed. **nad gradom* → I ed. *Nadgradō*; O ed. **pod brdom*/T ed. **pod brdo* → I ed. *Podbrdō*). Najtežje pa se paradigmatsko na novo konsolidirajo nekdanje mestniške (in morda tudi dajalniške) predložne zveze, ki kažejo tri vrste rešitev (SP 1, § 74–76):

2.2.4.1. Pri rabi v stavku (govoru) se lahko vpelje samostalnik, ki označuje pomensko vrsto imena, vendar pa ta ni del lastnega imena, na primer naselbinsko ime *Pri Treh hišah* → (*iti*) *v vas* *Pri Treh Hišah*; ime ulice *Pod zidom* → (*stanovati*) *v ulici* *Pod zidom*; naselbinsko ime *Pri Fari* → (*prihajati*) *iz zaselka* *Pri Fari* (SP 1, § 74).

2.2.4.2. Pri rabi v stavku (govoru) se opušča prvotni predlog, ker bi sicer v nekaterih sklonih prišlo do kopičenja predlogov, na primer naselbinsko ime *Pri Fari* → (*Prihajam*) *od* *Fare* namesto pričakovane *(*Prihajam*) *od Pri Fare/Pri fare*.

2.2.4.3. V imenu se lahko zapisujejo vse sestavine skupaj, kot da gre za eno samo besedo, na primer (*Prihajam*) *iz Podzida/iz Zavode*, kar pravzaprav pomeni najradikalnejšo rešitev in dosego najstabilnejše oblike lastnega imena, pri kateri prejšnji dve razvojni možnosti nista več potrebni in mogoči.

2.2.5. Iz prikaza v 2.2.1. izhaja, da v stvarnem lastnem imenu desno od lastnoimenske sestavine lahko stoji v imenovalniku le zemljepisno ime (na primer *Občina Ljubljana*), kadar pa se na tem mestu pojavlja občnoimenska sestavina, gre za poljubni pristavčni element, ki ni del zemljepisnega imena in mora biti ločen z nestičnim pomišljajem (na primer *Velenje – desni breg – zahod*).

2.5. Krajšanje lastnega imena

Lastno ime se pri vsakdanji komunikaciji pogosto krajša, in sicer tedaj, kadar identifikacija entitete, na katero se nanaša, ni sporna (na primer *Ljubljanski grad* → *Grad*, *Goriška brda* → *Brda*). Kratka imena z jezikovnega stališča niso napačna, ampak so znamenje jezikovne ekonomije v primerih, kadar je identifikacija zemljepisnega objekta kakorkoli zagotovljena. Kljub temu se za uradno rabo ne priporočajo, razen izjemoma pri imenih držav, kjer sta mogoči dolga (*Republika Slovenija*) in kratka (*Slovenija*) oblika.

3. Delitev lastnih imen

Lastna imena se delijo na **osebna**, **zemljepisna** in **stvarna** (SP 1, § 34). Nadalje se zemljepisna lastna imena delijo na **naselbinska** in **nenaselbinska**. Naselbinska so imena naselij (to je mest, vasi in trgov) in zaselkov, nenaselbinska pa vsa druga (SP 1, § 69), vključno z lastnimi imeni (strnjenih) delov naselij. Za slednja imena veljajo torej ista pravila kakor za nenaselbinska (SP 1, § 69), zato so obravnavana kot nenaselbinska imena. V tem članku se obravnavajo zemljepisna lastna imena in tisti del stvarnih lastnih imen, ki se pojavljajo v šifrantih RPE in REZI, medtem ko se osebna lastna imena navajajo samo toliko, kolikor se pojavljajo kot sestavine Dd v zemljepisnih in stvarnih lastnih imenih.

4. Pravopisna problematika lastnih imen

4.1. Velika začetnica v lastnih imenih

V lastnem imenu se prva ali edina sestavina avtomatično, ne glede na položaj v stavku, piše z veliko začetnico na podlagi temeljnega pravopisnega načela, da se začetna črka vsakega lastnega imena piše z veliko črko = veliko začetnico (SP 1, § 28), na primer *Sava se izliva v Donavo : Najdaljša slovenska reka je Sava*.

1. **Enobesedna lastna imena:** Prva črka prve sestavine, ki je hkrati tudi edina, se piše avtomatično z veliko začetnico (SP 1, § 34).
2. **Večbesedna lastna imena:** Velika začetnica avtomatično zaznamuje prvo sestavino večbesednih lastnih imen, pri njihovih neprvih sestavinah pa ima velika začetnica dve funkciji (SP 1, § 28, 70), in sicer da pri vseh lastnih imenih označi neprvo sestavino, ki je tudi sama lastno ime, na primer *France Prešeren* (← *Prešeren*), *Orožen Adamič* (← *Adamič*); *Lukovica pri Domžalah* (← *Domžale*), *Ulica Pohorskega bataljona* (← *Pohorski bataljon*), *Trg komandanta Staneta* (← *Stane*), *Severna Amerika* (← *Amerika*); *Rdeči križ Slovenije* (← *Slovenija*), *Ustava Republike Slovenije* (← *Republika Slovenija*) (← *Slovenija*)), *Krajevna skupnost Cezanjevci* (← *Cezanjevci*), pri naselbinskih imenih, to je imenih mest, vasi, trgov in zaselkov (SP 1, § 69), avtomatično označi neprvo sestavino, razen če je neprva sestavina imena *mesto, trg, vas, vesca, selo, sela, selce, naselje* (SP 1, § 70), na primer *Škofja Loka*, *Bohinjska Bela*, *Rogaška Slatina*, *Kranjska Gora*, *Pijava Gorica*, toda *Novo mesto*, *Stari trg*, *Dolenja vas*, *Spodnja vesca*, *Opatje selo*, *Uršna sela*, *Dolenje selce*, *Ribiško naselje*.

4.2. Velika začetnica v zemljepisnih lastnih imenih

1. **Velika začetnica v naselbinskih imenih:** Pravopisno pravilo o zapisovanju naselbinskih imen je preprosto: Neprve sestavine naselbinskega imena pišemo z veliko začetnico, razen če je neprva sestavina *mesto, trg, vas, vesca, selo, sela, selce, naselje* (SP 1, § 70): *Nova Gorica : Vavta vas*.
 - 1.1. **Naselbinsko ime s predložnim Dd:** Če je naselbinsko ime tvorjeno tako, da vsebuje v desnem določilu kako drugo naselbinsko ime, se to piše kot ime samo po pravilu za pisanje velike začetnice v naselbinskih imenih, predlog, ki ga uvaja, pa z malo začetnico; če pa je naselbinsko ime tvorjeno tako, da vsebuje v desnem določilu nenaselbinsko ime, se to piše kot ime samo po pravilu za pisanje velike začetnice v nenaselbinskih imenih, predlog, ki ga uvaja, pa z malo začetnico (SP 1, § 70), na primer *Veščica pri Murski Soboti* ← *Murska Sobota* (naselbinsko ime) : *Sveta Ana v Slovenskih goricah* ← *Slovenske gorice* (nenaselbinsko ime).
 - 1.2. **Zapis velike začetnice v naselbinskem imenu, ki je del stvarnih lastnih imen in samostalniških zvez z lastnim imenom:** Če se naselbinsko ime pojavlja kot desno določilo stvarnega lastnega imena ali samostalniške zveze z lastnim imenom, se piše kot ime samo. Kot Dd se pojavlja v stvarnih lastnih imenih upravno-administrativnih enot, na primer *Občina Ilirska Bistrica* ← *Ilirska Bistrica* (naselje), *Krajevna skupnost Šavna Peč* ← *Šavna Peč* (naselje), in v (njihovih ustreznih) samostalniških zvezah z lastnim imenom, na primer *občina Ilirska Bistrica* ← *Ilirska Bistrica* (naselje), *krajevna skupnost Šavna Peč* ← *Šavna Peč* (naselje), *katastrska občina Dolnji Slaveči* ← *Dolnji Slaveči* (naselje).
 - 1.3. **Sprememba uradnega statusa topografskega objekta:** Če se spremeni uradni status topografskega objekta, tako da nenaselbinsko ime postane naselbinsko, se to novo naselbinsko ime zapisuje po pravopisnem pravilu o pisanju naselbinskih imen. Če pa se spremeni uradni status topografskega objekta, tako da naselbinsko ime postane nenaselbinsko, se to novo nenaselbinsko ime zapisuje po pravopisnem pravilu o pisanju nenaselbinskih imen.
2. **Velika začetnica v nenaselbinskih imenih:** Neprve sestavine nenaselbinskega imena pišemo z malo začetnico, razen če so že same lastno ime in jih zato pišemo kot ime samo (SP 1, § 73), na primer

Julijske *Alpe* (← *Alpe*), *Zadnja Trenta* (← *Trenta*), *Cesta v Mestni log* (← *Mestni log*). To pravopisno pravilo je pogosto težko aplicirati. Odločitev o tem, kaj je v nepravem delu nenaselbinskega imena lastno in kaj občno ime, pogosto povzroča težave. Največkrat se lahko opremo le na svoj lastni jezikovni občutek, na primer *Bovški g/Gamsovec* ← *g/Gamsovec* (?), *Velika b/Bavha* ← *b/Bavha* (?), *Tarmanova ž/Žlefa* ← *ž/Žlefa* (?), *Novi b/Brič* ← *b/Brič* (?), *Severna t/Triglavska stena* ← *t/Triglavska stena* (?). **Dokler slovenski pravopis ne določi bolj sodobnega, brez težav in dilem aplikativnega pravopisnega pravila, naj Geodetska uprava konkretne dvoumne primere rešuje v sodelovanju s Komisijo za standardizacijo zemljepisnih imen, ta pa z Uredniškim odborom Komisije za sestavo slovarskega dela SP pri SAZU.**

- 2.1. **Nenaselbinsko ime v predloženem Dd naselbinskega imena:** Nenaselbinsko ime se v predloženem Dd naselbinskega imena piše kot ime samo (SP 1, § 70), na primer *Sveta Ana v Slovenskih goricah* (← *Slovenske gorice*).
- 2.2. **Zapis velike začetnice v nenaselbinskem imenu, ki je del stvarnih lastnih imen in (njihovih ustreznih) samostalniških zvez z lastnim imenom:** Če se nenaselbinsko ime pojavlja kot desno določilo v stvarnem lastnem imenu in v (njegovi ustrezni) samostalniški zvezi z lastnim imenom, se piše kot ime samo, na primer *Občina Loška dolina* ← *Loška dolina* (pokrajina), *Krajevna skupnost Rožna dolina* ← *Rožna dolina* (del mesta), *Krajevna skupnost Gornja Sava* ← *Gornja Sava* (del mesta) ← *Sava* (ime reke); *občina Loška dolina* ← *Loška dolina* (pokrajina), *krajevna skupnost Rožna dolina* ← *Rožna dolina* (del mesta); *katastrska občina Čirče* ← *Čirče* (del mesta).
- 2.3. **Sprememba uradnega statusa topografskega objekta:** Če se spremeni uradni status topografskega objekta, tako da nenaselbinsko ime postane naselbinsko, se to novo ime zapisuje po pravopisnem pravilu o zapisovanju naselbinskih imen.

4.3. Velika začetnica v stvarnih lastnih imenih

Imena upravno-administrativnih enot so stvarna lastna imena (SP 1, § 100). V lastnih imenih upravno-administrativnih enot se avtomatično zapisuje z veliko začetnico prva sestavina, od nepravih pa tiste, ki so že same lastna imena in se navadno nahajajo v Dd:

1. **Dd z osebnim lastnim imenom**, na primer *Krajevna skupnost Borisa Kidriča* ← *Boris Kidrič*, ali **s samostalniško zvezo z lastnim imenom**, na primer *Krajevna skupnost dr.* (= doktorja) *Jagodiča* ← *dr.* (= doktor) *Jagodič*.
2. **Dd z zemljepisnim lastnim imenom:**
 - 2.1. **Dd z naselbinskim imenom**, na primer *Občina Ljubljana* ← *Ljubljana*, *Občina Novo mesto* ← *Novo mesto*, *Občina Kranjska Gora* ← *Kranjska Gora*, *Krajevna skupnost Sveta Ana v Slovenskih goricah* ← *Sveta Ana v Slovenskih goricah*;
 - 2.2. **Dd z nenaselbinskim imenom**, na primer *Občina Loški potok* ← *Loški potok*, *Krajevna skupnost Rožna dolina* ← *Rožna dolina*, *Krajevna skupnost Gornja Sava* ← *Gornja Sava* ← *Sava*.
3. **Dd s stvarnim lastnim imenom**, na primer *Krajevna skupnost Dolomitskega odreda* ← *Dolomitski odred*.

4.4. Ločila v lastnih imenih v RPE in REZI

Pri lastnih imenih in v zvezi z njimi se poleg velike začetnice kot pravopisni znak pojavljajo pika (.), vezaj (-), pomišljaj (–), vejica (,) in poševnica (/).

1. **Pika (.)** se pri lastnih imenih uporablja pri okrajšanju (SP 1, § 249) in za označevanje vrstilnih številnikov, zapisanih z rimsko ali arabsko številko (SP 1, § 252).
 - 1.1. Pika je znak okrajšanosti besede v desnem delu (SP 1, § 249, 1135). Okrajšave so samo pisne in jih pri branju razvezujemo (SP 1, § 1025). Uradna in standardizirana oblika zemljepisnih in stvarnih lastnih imen naj bo izpisana in naj torej okrajšanj ne vsebuje in s tem tudi pike ne.

Okrajšana zemljepisna in stvarna lastna imena se kot neuradne oblike lahko uporabljajo le v tako imenovanih posebnih besedilnih položajih, zlasti če je iz različnih razlogov gospodarnost s prostorom potrebna, na primer na krajevnih tablah, v kartografiji, na primer *Sv. Gregor* ← *Sveti Gregor*, *Sp. Hrušica* ← *Spodnja Hrušica*, *Zg. Hrušica* ← *Zgornja Hrušica*, *Gor. selce* ← *Gorenje selce*, *Dol. Leskovec* ← *Dolnji Leskovec*, *Dol. Poljane* ← *Dolenje Poljane*.

- 1.2. Pika označuje vrstilni števnik, ki je zapisan z rimsko ali arabsko številko (SP 1, § 252). Ima vlogo spremembe glavnega števnik, ki izraža količino štetega, v vrstilni števnik, ki označuje zaporedno mesto v številski vrsti, na primer **Ulica Štirinajste divizije* = *Ulica XIV₂ divizije*.
2. **Vezej** (-) je vodoravna črtica, krajša od pomišljaja (SP 1, § 411–437) in nadomešča priredni veznik *in*.
 - 2.1. **Nestični vezaj** (-) pri lastnih imenih pomeni, da se vse, ne le zadnja povezana sestavina imena pregibljejo (SP 1, § 427, 35, 69, 852). Pojavlja se v naselbinskih dvojnih imenih (na primer *Šmarje - Sap* 'Šmarje in Sap', v *Šmarju - Sapu*) in v stvarnih lastnih imenih upravno-administrativnih enot ter njihovih ustreznih samostalniških zvezah z lastnim imenom v Dd, kadar Dd vsebuje vezalno priredno povezana zemljepisna ali osebna lastna imena (na primer *Občina Šmarje - Sap* ← *Šmarje - Sap* (naselje), *Občina Miren - Kostanjevica* ← *Miren* (naselje) in *Kostanjevica* (naselje), *Občina Dobrova - Horjul - Polhov Gradec* ← *Dobrova* (naselje) in *Horjul* (naselje) in *Polhov Gradec* (naselje); *občina Šmarje - Sap* ← *Šmarje - Sap* (naselje), *občina Miren - Kostanjevica* ← *Miren* (naselje) in *Kostanjevica* (naselje), *občina Dobrova - Horjul - Polhov Gradec* ← *Dobrova* (naselje) in *Horjul* (naselje) in *Polhov Gradec* (naselje); *Krajevna skupnost Mirka Roglja - Petka* ← *Mirko Rogelj - Petek* 'Mirko Rogelj, imenovan tudi Petek' ← *Mirko Rogelj* in *Petek*).

Opomba: V to skupino se uvršča tudi primer *Gozd - Martuljek* (SP 1, § 35, 852), v *Gozdu*, na primer *Ljutomersko-Ormoške gorice* 'Ljutomerske in Ormoške gorice' ← *Ljutomerske gorice* in *Ormoške gorice*, *Kamniško-Savinjske Alpe* 'Kamniške Alpe, imenovane tudi Savinjske Alpe' ← *Kamniške Alpe* in *Savinjske Alpe*.

Opomba: V to skupino se uvršča tudi primer *Gozd - Martuljek* (SP 1, § 35, 852), v *Gozdu*, na primer *Ljutomersko-Ormoške gorice* 'Ljutomerske in Ormoške gorice' ← *Ljutomerske gorice* in *Ormoške gorice*, *Kamniško-Savinjske Alpe* 'Kamniške Alpe, imenovane tudi Savinjske Alpe' ← *Kamniške Alpe* in *Savinjske Alpe*.

- 2.2. **Stični vezaj** (-) se v zemljepisnih lastnih imenih pojavlja v levem priredno zloženem določilu, na primer *Ljutomersko-Ormoške gorice* 'Ljutomerske in Ormoške gorice' ← *Ljutomerske gorice* in *Ormoške gorice*, *Kamniško-Savinjske Alpe* 'Kamniške Alpe, imenovane tudi Savinjske Alpe' ← *Kamniške Alpe* in *Savinjske Alpe*.
3. **Pomišljaj** (-) je vodoravna črtica, daljša od vezaja (SP 1, § 378–398).
 - 3.1. **Nestični pomišljaj** (-) nadomešča pomen 'in sicer' in se pri zemljepisnih lastnih imenih uporablja za uvajanje pojasnjevalnega pristavka, na primer *Rdeči Breg - DEL* (SP 1, § 71) 'Rdeči Breg, in sicer del (Rdečega Brega)'.
 - 3.1.1. Kot pojasnjevalni pristavek za nestičnim pomišljajem se pri zemljepisnih lastnih imenih nikoli ne pojavlja lastno, ampak vedno le občno ime. To zožuje območje topografskega objekta, ki ga poimenuje zemljepisno lastno ime pred njim. V enaki funkciji se poleg nestičnega pomišljaja lahko uporabi tudi oklepaj, na primer *Ljubljana - del* 'Ljubljana, in sicer del (Ljubljane)' = *Ljubljana (del)*; *Ljubljana - sever* 'Ljubljana, in sicer sever (Ljubljane)' = *Ljubljana (sever)*.
 - 3.1.2. Pojasnjevalnih pristavkov z zoževalno funkcijo območja topografskega objekta, ki ga poimenuje zemljepisno lastno ime pred njim, je lahko več, vsi pa so med seboj povezani z nestičnim pomišljajem, na primer *Velenje - desni breg - zahod* 'Velenje, in sicer desni breg (Velenja), in sicer zahod (desnega brega Velenja)'.
 - 3.1.1. Kot pojasnjevalni pristavek za nestičnim pomišljajem se pri zemljepisnih lastnih imenih nikoli ne pojavlja lastno, ampak vedno le občno ime. To zožuje območje topografskega objekta, ki ga poimenuje zemljepisno lastno ime pred njim. V enaki funkciji se poleg nestičnega pomišljaja lahko uporabi tudi oklepaj, na primer *Ljubljana - del* 'Ljubljana, in sicer del (Ljubljane)' = *Ljubljana (del)*; *Ljubljana - sever* 'Ljubljana, in sicer sever (Ljubljane)' = *Ljubljana (sever)*.

3.1.3. Pojasnjevalni pristavki z zoževalno funkcijo območja topografskega objekta, ki ga poimenuje zemljepisno lastno ime pred njimi, se pojavljajo v Dd stvarnih lastnih imen upravno-administrativnih enot in (njihovih ustreznih) samostalniških zvezah z lastnim imenom, na primer *Krajevna skupnost Trbovlje – center*; *Krajevna skupnost Šentjur – okolica*, *Četrtna skupnost Velenje – desni breg – zahod*, *katastrska občina Meža – takraj*, *katastrska občina Grosuplje – naselje*.

3.2. Stični pomišljaj (–).

3.2.1. Stični pomišljaj nadomešča predloga *od ... do*, zato se imenuje tudi predložni pomišljaj (SP 1, § 394).

3.2.2. Med lastnimi imeni, ki jih zajemata REZI in RPE, se stični pomišljaj v taki vlogi ne pojavlja. Nastopa le samostalniških zvezah z lastnim imenom v Dd tipa *kanal Ledava–Mura* 'kanal od Ledave do Mure'.

Opozarjamo na neuskklajeno rabo velike začetnice v SP 1: prekop Ren–Donava (§ 394): Prekop Donava–Tisa–Donava (§ 203).

4. Vejica (,) se v lastnih imenih ne pojavlja.

4.1. Vejica pri nekaterih lastnih imenih uvaja dodatno krajevno določilo, ki se tudi zaradi šifre posamezne upravno-administrativne enote zdi neobvezno ali celo redundantno, na primer *Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela*, *Jesenice ← Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela* (stvarno lastno ime) in *Jesenice* (neobvezno krajevno določilo); *Krajevna skupnost Venclja Perka, Domžale ← Krajevna skupnost Venclja Perka* (stvarno lastno ime) in *Domžale* (neobvezno krajevno določilo).

4.2. Pri prostorskih enotah, ki jih RPE evidentira le po naslovih sedežev, vejica uvaja neobvezno desno lastnoimensko krajevno določilo: *Volišče Ivan Nagode, Zapuže*

=

*Volišče
Ivan Nagode
Zapuže.*

5. *Poševnica (/)* je načeloma stično ločilo in se v pomenu veznika *ali* pojavlja pri uradnih dvojezičnih imenih naselij (SP 1, § 452), na primer *Koper/Capodistria* 'Koper ali Capodistria', *Hodoš/Hodós* 'Hodoš ali Hodós'.

5. Zemljepisna in stvarna lastna imena po posameznih pomenskih skupinah v REZI in RPE

V šifrantih RPE in REZI so topografski objekti, administrativno določena območja (= prostorske enote) in upravno-administrativne enote razvrščeni po pomenskih skupinah, tako da ena skupina vsebuje le zemljepisna ali le stvarna lastna imena, med skupinami, ki vsebujejo zemljepisna lastna imena, pa ena skupina praviloma vsebuje le naselbinska ali le nenaselbinska imena. Izjema je le pomenska skupina s številčno šifro 1102, ker se imena zaselkov obravnava kot naselbinska imena (SP 1, § 69), imena delov naselij, to je manjših prostorskih enot naselij (GIAM), ki od ostalih hiš strnjenegega naselja niso ločeni (REZI), pa kot nenaselbinska.

- Administrativno določena območja (= prostorske enote), ki spadajo pod posamezne upravno-administrativne enote, nimajo svojih lastnih imen, ampak so poimenovana s samostalniškimi zvezami z lastnim imenom v Dd: **občno ime + Dd (= lastno ime)**, na primer *republika Slovenija, občina Koper, upravna enota Ljubljana*.
- Šolski okoliši so administrativno razdeljena območja države v pomoč pri merilih za ustanavljanje šol in oblikovanje mreže osnovnih šol (RPE) in so tako kot katastrske občine lahko poimenovani s samostalniškimi zvezami z lastnim imenom v Dd: **šolski okoliš + Dd**.

5.1. Porazdelitev zemljepisnih in stvarnih lastnih imen v šifrantih REZI in RPE in njihova pravopisna klasifikacija

1. Šifrant REZI:

1.1. Zemljepisna lastna imena:

1.1.1. **Naselbinska imena:** 1101 *naselje, mesto*; 1102a *zaselek*.

1.1.2. **Nenaselbinska imena:** 1102b *del naselja*; 1103 *del mesta, mestna četrť*; 1104 *ulica, trg*; 1105 *pot, cesta, gozdna pot, kolovoz*; 1201 *domačija*; 1202 *cerkev, sakralni objekt*; 1203 *pomemben objekt*; 2101 *tekoča voda, reka, potok, hudournik, nestalni tok*; 2102 *kanal (odprt)*; 2103 *izvir*; 2104 *izliv, delta*; 2105 *slap, slapišče*; 2106 *rečni brod, rečni pristan*; 2201 *jezero*; 2202 *del jezera, jezerski zaliv, jezerski pristan*; 2203 *manjša stoječa voda, bajer, mlaka, ribnik*; 2204 *močvirje, trstičje*; 2205 *ledenik*; 2301 *morje*; 2302 *del morja, morski zaliv, morski pristan*; 2303 *soline*; 3101 *gorovje, hribovje, gričevje*; 3102 *vrh vzpetine, vzpetina, planota*; 3103 *sedlo, prelaz*; 3104 *del vzpetine, pobočje, hrbet, greben*; 3105 *dolina, soteska, vintgar, globel*; 3106 *rt, polotok*; 3107 *kraška jama, vrtača, brezno, ponor*; 3108 *osamljena skala, balvan*; 4105 *pokrajina*; 4106 *krajinski del, ledina, predel*; 4107 *gozdni predel*; 4201 *morski otok, jezerski otok*; 4202 *rečni otok, sipina sredi reke*; 4203 *čer, plitvina, podvodni greben*.

1.2. **Stvarna lastna imena:** 4101 *država*; 4102 *občina*; 4104 *upravna enota*.

2. Šifrant RPE:

2.1. Zemljepisna lastna imena:

2.1.1. **Naselbinska imena:** *naselje* (= 1101 v REZI).

2.1.2. **Nenaselbinska imena:** *ulica* (= 1104 v REZI).

2.2. **Stvarna lastna imena:** *država* (= 4101 v REZI); *občina* (= 4102 v REZI); *upravna enota* (= 4104 v REZI); *območna geodetska uprava*; *izpostava območne geodetske uprave*; *krajevna skupnost*; *vaška skupnost*; *četrtina skupnost*.

6. Krajšave, okrajšave in simboli

Dd = desno določilo (na primer *Šmarje pri Jelšah*, Cerovec *Stanka Vraza*, Občina *Ljubljana*),

Dl = levo določilo (na primer *Nova vas*),

I = imenovalnik,

M = mestnik,

O = orodnik,

PE = prostorska enota,

R = rodilnik,

T = tožilnik;

dv. = dvojina,

ed. = ednina,

mn. = množina;

* = beseda/besedna zveza za zvezdico ni izpričana, ampak le predpostavljena,

** = beseda/besedna zveza za zvezdicama se ne priporoča oz. ni mogoča oz. je napačna,

→ = prešlo v,

← = nastalo iz.

7. Viri in literatura

GIAM: Definicije Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU + dopis dr. Draga Perka z Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti z dne 17. 6. 1999.

Majdič, V. 1996: Razgledi po krajevnih imenih: slovenska krajevna imena v luči slovnične obravnave. Ljubljana.

Radovan, D. 1995: Toponimska navodila za Slovenijo. Ljubljana.

Rajšp, V. (urednik) 1998: Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787. Karte, 4. zvezek. Ljubljana.

REZI: Register zemljepisnih imen. Konceptualni, logični in fizični model z navodilom za vzpostavitv. Verzija 2.0. Ljubljana 1996 (računalniški odtis).

RPE: Register prostorskih enot. Prostorske enote z imeni, ki se vodijo v RPE. Ljubljana 1997 (računalniški odtis).

SP 1: Slovenski pravopis 1. Pravila. Peta, ponovno pregledana izdaja. Ljubljana 1997.

Šivic-Dular, A. 1999: Skladenjska določitev lastnega imena (na podlagi samostalniških zvez z imenovalnim prilastkom). Jezik in slovstvo 44, številka 7/8. Ljubljana.

8. Summary: Orthographically correct representation of proper names in the code catalogues Register of Geographical Names and Register of Spatial Units (translated by Marta Greenberg)

A proper name serves as the exact identification of the designated object in terms of its type and also as its individualization in terms of a specific entity. A proper name has its form of expression, i. e., its visual form when written and its auditory form when pronounced. This form is strictly specified with respect to the number, selection, and sequence of its constituents as well as with respect to the syntactic relationships between them. **The constituents of a proper name therefore cannot be changed or added or subtracted** (e. g., *Ljubljana*, *Nova Gorica*, *Šmarje pri Jelšah*, *Občina Koper*, *Vlada Republike Slovenije*). A proper name provides unambiguous identification only after it has been standardized, i. e., after all of its constituents and their invariable sequence have been defined. An important part of standardization of proper names is their linguistic standardization, in which the correct representation is specified, i. e., the representation of proper names is brought in line with the modern Slovene literary standard and, in particular, with the principles of the Slovene orthography.

Among a total of 51 types of topographic objects, administrative divisions (= spatial units), and political-administrative units, registered in *Register prostorskih enot* (= RPE; *Register of Spatial Units*) and *Register zemljepisnih imen* (= REZI; *Register of Geographical Names*), there are five types without any examples of proper names. These types are electoral units, electoral districts, polling stations for state assembly elections, local election polling stations, and cadastral districts.

Administrative divisions (= spatial units), pertaining to the individual political-administrative units, do not have specific names, but they are rather designated with nominal phrases containing a proper name as a post-modifier: **common noun + post-modifier (= proper name)**, e. g., *republika Slovenija*, *občina Koper*, *upravna enota Ljubljana*. Proper names of topographic objects and administrative divisions (= spatial units), are **geographical names** (SP 1, § 61), while proper names of political-administrative units are **proper names of things** (SP 1, § 100, 101).

The following are the rules for the capitalization and punctuation, illustrated with examples of proper names:

While one-word proper names are common within all types of geographical names (e. g., *Celje*, *Jeprca*, *Tezno*, *Mirje*, *Socerb*, *Zelenci*, etc.), in RPE they are non-existent among proper names of things. In a proper name the first or only constituent is automatically, regardless of its position in the sentence, capitalized according to the basic orthographic rule that the initial letter of every proper name is capitalized (SP 1, § 28), e. g., *Šava se izliva v Donavo : Najdaljša slovenska reka je Šava*.

In multi-word proper names the first constituent of a multi-word proper name is automatically capitalized, while capitalization of non-initial constituents has a dual function (SP 1, § 28, 70): in geographical names other than names of settlements it marks every non-initial constituent that is a proper name (SP 1, § 73), e. g., *Julijske Alpe* (← *Alpe*), *Zadnja Trenta* (← *Trenta*), but not otherwise, e. g. *Cesta v Mestni log* (← *Mestni log*). Only in names of settlements, i. e., names of cities, villages, market towns, and hamlets (SP 1, § 69), capitalization automatically marks every non-initial constituent, except for the nouns *mesto*, *trg*, *vas*, *vesca*, *selo*, *sela*, *selce*, *naselje* (SP 1, § 70).

In geographical names other than names of settlements it is difficult to apply the orthographic rule on capitalization of the non-initial constituent, since the decision on what element of the non-initial part is a proper name and what is a common name, can mainly rely on one's personal feel for language, e. g., *Bovški g/Gamsovec* ← *g/Gamsovec* (?), *Velika b/Bavha* ← *b/Bavha* (?), *Tarmanova ž/Žlefa* ← *ž/Žlefa* (?), *Novi b/Brič* ← *b/Brič* (?), *Severna t/Triglavska stena* ← *t/Triglavska stena* (?).

The official and standardized forms of geographical names and proper names of things cannot contain abbreviations (hence they cannot contain dots), but they must rather be spelled in their entirety. Abbreviated geographical names and names of things are admissible as non-official forms only in the so-called special textual situations, mainly because of the need to economize with space, e. g., on place signs, in cartography.

The hyphen is a short horizontal line, shorter than a dash, replacing the coordinating conjunction *in* 'and'.

The hyphen with spaces to either side in proper names indicates that all constituents of a name are inflected (SP 1, § 427, 35, 69, 852). It appears in dual names of settlements (e. g., *Šmarje - Sap* 'Šmarje and Sap', *v Šmarju - Sapu*) and in proper names of things, i. e., in names of political-administrative units and their appropriate nominal phrases with a proper name as a post-modifier, when the post-modifier contains geographical names or personal names connected by coordination (e. g., *Občina Šmarje - Sap* ← *Šmarje - Sap* (settlement), *Občina Miren - Kostanjevica* ← *Miren* (settlement) and *Kostanjevica* (settlement), *Občina Dobrova - Horjul - Polhov Gradec* ← *Dobrova* (settlement) and *Horjul* (settlement) and *Polhov Gradec* (settlement); *občina Šmarje - Sap* ← *Šmarje - Sap* (settlement), *občina Miren - Kostanjevica* ← *Miren* (settlement) and *Kostanjevica* (settlement), *občina Dobrova - Horjul - Polhov Gradec* ← *Dobrova* (settlement) and *Horjul* (settlement) and *Polhov Gradec* (settlement); *Krajevna skupnost Mirka Roglja - Petka* ← *Mirko Rogelj - Petek* 'Mirko Rogelj, also called Petek' ← *Mirko Rogelj* and *Petek*).

The hyphen without spaces to either side in geographical names appears in a pre-modifier that is a coordinate compound, e. g., *Ljutomersko-Ormoške gorice* 'Ljutomerske and Ormoške gorice' ← *Ljutomerske gorice* and *Ormoške gorice*, *Kamniško-Savinjske Alpe* 'Kamniške Alpe, also called Savinjske Alpe' ← *Kamniške Alpe* and *Savinjske Alpe*.

The dash with spaces to either side stands for the meaning 'namely' and is in geographical names used to introduce the explanatory apposition, e. g., *Rdeči Breg - DEL* (SP 1, § 71) 'Rdeči Breg, namely, a part of (Rdeči Breg)'.

Among the proper names included in REZI and RPE there are no examples of the dash without spaces to either side in this function. It only appears in nominal phrases with a proper name as a post-modifier, as in *kanal Ledava-Mura* 'canal from the Ledava to the Mura'.

The comma in some proper names introduces an additional local modifier, which seems optional or even redundant, since a proper name also has the code of the political-administrative unit, e. g., *Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela, Jesenice* ← *Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela* (the proper name of a thing) and *Jesenice* (optional local modifier).

As a rule, the slash is written without spaces to either side. It is used in the official bilingual names of settlements, where it has the meaning of the conjunction *ali* 'or' (SP 1, § 452), e. g., *Koper/Capodistria* 'Koper or Capodistria', *Hodoš/Hodós* 'Hodoš or Hodós'.

Prispevek predstavlja del elaborata Pravopisno ustrezen zapis zemljepisnih in stvarnih lastnih imen po posameznih tipih glede na šifranta Register zemljepisnih ime in Register prostorskih enot, ki je nastajal na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in katerega naročnica je bila Geodetska uprava Republike Slovenije. Avtorice se pooblašeni zastopniki naročnice projekta ge. Emi Pogorelčnik zahvaljujejo, da je privolila v objavo dela elaborata.